

Op Schrift

Schrijfcursus Nederlands voor jonge anderstaligen CEFR A2/B1

Welke lesmethode we ook inzetten voor onze cursisten en leerlingen, er blijft altijd het gevoel dat er iets ontbreekt. Daarom zijn veel Nt2-docenten altijd bezig het bestaande lesmateriaal aan te vullen met eigen opdrachten. Ook **OP SCHRIFT** is op deze manier ontstaan. Fros van der Maden, auteur van de methode en docent op de International School van Groningen, vertelt: 'Ik heb deze schrijfcursus in eerste instantie geschreven voor mijn eigen leerlingen van de International School in Groningen. Een groeiend deel van onze anderstalige leerlingen stroomt de laatste jaren door naar het mbo, dat in tegenstelling tot hbo en wo niet Engelstalig is. Voor deze jongeren is het vaak niet gemakkelijk om een opleiding helemaal in het Nederlands te doen. Met name schrijfvaardigheid is een probleem voor deze leerlingen. Naast docent ben ik al jaren educatief auteur. De noodzaak om iets te doen aan dit probleem groeide en ik begon te broeden op een oplossing. Gaandeweg ontstond het concept voor **OP SCHRIFT**.'

OP SCHRIFT bestaat uit een opdrachtenboek voor de leerling en een handleiding. De handleiding wordt gratis digitaal meegeleverd. Met **OP SCHRIFT** bereiden jonge anderstaligen zich voor op het schrijven in het reguliere Nederlandse onderwijs. Er komen 24 tekstsoorten aan bod, van het vakantiekaartje tot de korte opiniërende tekst. Het niveau is CEF A2/B1. Bij de keuze voor tekstsoorten en schrijftheorie zijn de CEF-niveaus gerelateerd aan de niveaus van het Referentiekader Taal van de commissie Meijerink. Dit referentiekader beschrijft de niveaus die in het Nederlandse voortgezet onderwijs gehanteerd worden. Na de eerste drie lesblokken zal de schrijfvaardigheid van de gemiddelde leerling op niveau 1F zijn. In de laatste drie blokken is hij op weg naar 2F.

Werkwijze

De cursus bestaat uit zes blokken van vier lessen. De leerling werkt individueel en in eigen tempo een lesblok door. De leerlingen kunnen hun werk deels zelf nakijken. De lesblokken bouwen op van gestuurd naar ongestuurd (zie kader op pag 27). Een voorbeeld hiervan: Blok 1 Les 1 behandelt de vakantiekaart. De leerlingen beginnen met het adresseren van een al geschreven vakantiekaart. Ze moeten hun eigen adresgegevens invullen en als ze niet weten hoe dat

moet, kunnen ze naar een voorbeeld op de volgende bladzijde kijken. Daarna moeten ze gegeven woorden invullen in een vakantiekaart. Vervolgens moeten ze uit twee rijtjes kiezen welke taal je hanteert voor een kaartje aan de buurman en welke voor een kaartje aan je zus: Beste of Lieve, Tot volgende week of Kusjes, etc. Zo schrijven ze met voorgescreven tekst zelf twee vakantiekaarten. Dan volgt een gatentekst over 'mijn vakantie-land' die ze met eigen woorden moeten aanvullen. De les eindigt met het schrijven van een eigen vakantiekaart inclusief adressering. En dan volgt nog een klein stukje theorie over hoofdletters, met de opdracht om de eigen vakantiekaart te controleren en verbeteren.

Op deze manier worden 24 tekstsoorten behandeld: een formulier, e-mail, instructie, etc. Na elke tekstsoort volgt een stukje theorie om beter te schrijven: bij Les 1 ging dat over hoofdletters, daarna komen onder andere leestekens, signaalwoorden, schrijfdoelen, werkwoordspelling en andere spellingsregels aan bod.

Controle

Omdat de leerlingen zelfstandig aan de opdrachten kunnen werken, heeft de docent de mogelijkheid leerlingen individueel te begeleiden en van feedback te voorzien. Er wordt gewerkt

bespreking

De leerling werkt individueel en in eigen tempo een lesblok door. De leerlingen kunnen hun werk deels zelf nakijken

De leerlingen oefenen met grammaticale regels, met woord- en zinscombinaties en met de spelling

met een correctiemodel met symbolen, dat ook achter in het leerlingensboek staat. Zo staat een **V** voor **woord vergeten**, een **S** voor **spelfout** en een **H** voor **hoofdletter vergeten**. Het werken met correctiesymbolen helpt de leerling kritisch naar zijn eigen werk te kijken. De docent geeft met symbolen aan welke fout is gemaakt, de leerling verbetert vervolgens zelf zijn werk, daarna kan de docent het werk nogmaals controleren.

Na een blok van vier lessen volgt een toets. In de toets bij Blok 1 staan eerst drie toepassingsopdrachten: schrijf je adres zoals het op een kaart of brief hoort, zet hoofdletters in onderstaand tekstje, zet leestekens in onderstaande zinnen. Daarna volgen twee creatieve opdrachten om een kaartje en een briefje te schrijven. In de handleiding voor de docent staan beoordelingsmodellen waarin is aangegeven hoeveel punten een leerling maximaal per prestatie krijgt. Als de docent dat beoordelingsmodel goed invult, is voor de leerling helder wat hij goed heeft gedaan en waarop hij niet genoeg punten heeft gehaald en wat hij dus nog moet verbeteren. Als de toets on-

voldoende is gemaakt, is er in de handleiding nog een extra toets.

Totaal aantal punten toets blok 1 = ____

Omcirkel:

A Goed gedaan. Je kunt beginnen met blok 2.

B Bestudeer wat nog niet goed gaat.

Doe de volgende les toets blok 1 bis.

Handleiding

In de handleiding staan enkele didactische aanwijzingen voor het gebruik van de methode (twee pagina's), het correctiemodel voor de vrije schrijfoopdrachten, de antwoorden bij de gestuurde schrijfoopdrachten, de beoordelingsmodellen bij de toetsen en extra toetsen bij elk blok. Het is allemaal netjes uitgewerkt, overzichtelijk en compleet.

Ervaringen

Fros van der Maden: 'Tijdens het schrijven probeerde ik de lessen direct met mijn leerlingen uit. Dat verliep goed; het materiaal sloeg aan bij de leerlingen. Ze werkten met plezier aan de opdrachten en hun schrijfvaardigheid verbeterde. Ook bleek het concept van de cursus in de praktijk

prima te werken. Leerlingen kunnen hun eigen tempo aanhouden en een groot deel van de opdrachten zelfstandig uitvoeren, waardoor de docent in de gelegenheid is om individueel te begeleiden. Dat is een belangrijke voorwaarde bij het lesgeven in heterogene taalklassen.'

Inmiddels werken ruim 25 roc's en scholen met OP SCHRIFT. Wat zijn hun ervaringen met de methode? Het zijn positieve geluiden: leerlingen werken met plezier aan het materiaal, het materiaal is compleet en er zit een goede opbouw in.

Conclusie

Het materiaal ziet er goed uit. Alle tekstsoorten uit het RAAMWERK NT2 en Meijerink komen aan bod. De opdrachten werken van gestuurd naar ongestuurd en worden aangevuld met stukjes theorie om het schrijven te verbeteren.

Er is veel nadruk op de instrumentele schrijfvaardigheid: de leerlingen oefenen met grammaticale regels, met woord- en zinscombinaties en met spelling. Daar is niets mis mee, zeker als het gebeurt in functionele taaltaken. Maar soms blijft het wel erg beperkt tot een soort invuloefeningen, waarbij een context ontbreekt. Aan de andere kant zorgt dit er wel voor dat allerlei aspecten van schrijfvaardig-

heid behandeld en verwerkt worden. Leerlingen werken individueel. Ze kijken de opdrachten voor een deel zelf na met de antwoorden achter in het boek. Als de leerlingen dat zorgvuldig doen, en als de docent het proces goed begeleidt en op de juiste momenten feedback geeft, kan dat goed werken. De effectiviteit staat of valt echter met deze begeleiding.

Verder zijn de opdrachten niet allemaal even geslaagd. Bij de eerste opdracht moet de leerling zijn eigen naam en adres invullen op een kaart die hij/zij van een vriend(in) krijgt. Ik kan me leerlingen voorstellen die van die omgekeerde situatie in de war raken. Maar het overgrote deel zal braaf zijn eigen naam en adres invullen. Dat is eigenlijk wel weer prettig gekozen, want die gegevens weet hij zelf ten minste. Dan hoeft hij die niet ergens geforceerd voor te zeggen.

Kortom: Ik denk dat de meeste docenten blij zijn met bijna 200 bladzijden materiaal om met hun leerlingen aan schrijfvaardigheid te werken.

Haas de Groot

Haas de Groot is redactielid van Tijdschrift Les en senior consultant bij Bureau ICE

Correspondentie: hdgroot@bureau-ice.nl

VAN GESTUURD NAAR ONGESTUURD: DE THEORIE

Van Neuner is het ABCD-model: nieuwe taalelementen worden **Aangeboden** in teksten en daarna **gesemantiseerd**. Vervolgens worden met de **Bouwstenen** (woorden, structuren, routines) allerlei oefeningen gedaan om ze te laten inslijpen. Pas daarna wordt er **geCommuniceerd**, eerst in gestuurde oefeningen, daarna ongestuurd (**D**) in zo reëel mogelijke situaties.

Bij **RTTI** gaat men uit van vier niveaus: Reproductie (weergeven wat letterlijk is geleerd), Toepassing 1 (toepassen van de leerstof in een tijdens de les geoefende context), Toepassing 2 (toepassen van de leerstof in een nieuwe, voor de leerling onbekende context, bepalen van de meest geschikte methode in een gegeven situatie) en Inzicht (zelfstandig oplossen van een nieuw vraagstuk door zelf de methode en de toepassing van uit verschillende invalshoeken te kiezen).

OBIT voert ook vier categorieën op: Onthouden (uit het hoofd leren), Begrijpen (laten zien dat het geleerde begrepen is), Integreren (koppelen van nieuwe kennis aan bestaande kennis) en Toepassen (zelf iets toevoegen, vraagt om creatief denkproces).

De taxonomie van **Bloom** kent vijf niveaus van opdrachten: kennis, begrip, toepassing, analyse en reflectie. In de herziene versie van 2001 zelfs zes niveaus: na analyse volgen evaluatie en creatie. Het zijn verschillende begrippen, verschillende omschrijvingen, maar alle gaan uit van de opbouw van aanleren, toepassen en uiteindelijk creëren. In **Op Schrif**t wordt ook gewerkt van gestuurd naar ongestuurd, van bouwstenen aanbieden tot uiteindelijk creëren. Omdat het 'aanleren' zelfstandig door de leerling wordt gedaan, is het wel zaak dat de leerlingen alle opdrachten doorwerken en dat de docent ook controleert of ze dat daadwerkelijk gedaan hebben.

Fros van de Maden, **Op Schrif**t, **SCHRIJFCURSUS NEDERLANDS VOOR JONGE ANDERSTALIGEN**
CEFR A2/B1. ISBN: 978-94-6190-112-5

Prijs: €18,50 (ex. btw en verzendkosten, inclusief docentenhandleiding)

Meer informatie over **Op Schrif**t vindt u op www.frosvandermeden.nl/OpSchrift.

Op Schrift op Het Molenwater in Middelburg

Op onze mooie school Het Molenwater, een school voor Internationaal Schakelonderwijs in Middelburg, hebben we grofweg vier groepen leerlingen:

1. analfabeten,
 2. starters die westers gealfabetiseerd zijn, maar nog geen Nederlands spreken en begrijpen,
 3. halfgevoorderden die het Nederlands redelijk beheersen,
 4. gevorderden die het Nederlands al zo goed beheersen dat ze les krijgen uit reguliere Nederlandse methoden.
- Schrijven is op Het Molenwater deels geïntegreerd in de methodelessen zoals ZEBRA, maar wordt daarnaast ook als vak apart op het rooster aangeboden, omdat we letterlijk en figuurlijk het belang van goed schrijven onderschrijven.

Sinds vorig schooljaar neemt Op SCHRIFT binnen het schrijfonderwijs op Het Molenwater een prominente plaats in, bij de halfgevoorderden en de gevorderden. De leerlingen die bij ons gemiddeld tussen A1+ en A2 scoren, gaan bij ons aan het werk met Op SCHRIFT.

Per hoofdstuk introduceren we het thema door bij de ervaringen en de voorkennis van de leerlingen aan te sluiten. De volgende vragen passeren daarbij bijvoorbeeld de revue:

- Schrijf je in het dagelijks leven wel eens een kaartje?
- Bij welke gelegenheden?
- Vind je dat leuk om te doen? Waarom wel, waarom niet?
- Doe je dit ook al weleens in het Nederlands?

Deze introductie is klassikaal. Daarna volgt een stuk theorie, bijvoorbeeld over het gebruik van hoofdletters en formeel en informeel taalgebruik.

De eerste oefening pakken we klassikaal op. Daarna hangt het van het begrip van de gepresenteerde lesstof af of de vervolgoefening klassikaal of individueel wordt verwerkt. Sommige leerlingen hebben extra instructie nodig en anderen fietsen door de oefening heen. Deze laatste krijgen dan verdiepingsstof aangeboden of gaan na een korte instructie naar de volgende oefening, de eerstgenoemden geven we extra instructie en nog meer basisoefenstof. In de praktijk is daarmee iedereen op zijn eigen tempo en niveau aan het werk.

Als docenten vinden we het fijn om met Op SCHRIFT te werken door de duidelijke opbouw van de lessen, de goede hoeveelheid oefenstof en het feit dat ieder blok met een goed gebalanceerde toets wordt afgesloten. Verder is het een goed boek om mee te werken, omdat de stof ook wel min of meer spelenderwijs wordt aangeboden en vanwege de variatie: naast grammatica bevat het boek woordenschatoefeningen en instructie voor schrijfconventies. Daarnaast kun je de stof ook prettig in stukjes hakken voor degenen die er iets meer moeite mee hebben.

Wat ook aansprekt is het feit dat de leerstof de leerlingen op het lijf geschreven is: het is stof die de leerlingen echt uitnodigt door de manier waarop deze wordt gepresenteerd: onderwerpen en teksten uit hun dagelijkse leven, gekoppeld aan het oefenen met het schrijven van mailtjes, Facebook, sms, etc.

We zien bij de leerlingen dat ze er graag mee werken. Het puber-zijn is universeel: een lesboek is voor hen natuurlijk niet altijd interessant... maar vorig jaar had ik leerlingen die echt expliciet enthousiast vroegen of we weer in Op SCHRIFT gingen werken!!

Ze zetten ook steeds flink de tanden in het maken van bijvoorbeeld een aankondigingsposter van een evenement.

We hebben afgelopen schooljaar goede vorderingen gezien. Leerlingen die voorheen niet nadachten over hoofdlettergebruik of de opbouw van een tekst, zag je er nu ineens veel aandachtiger mee bezig zijn en betere teksten schrijven. Ook bij de schrijfoetsen waren vorderingen merkbaar.

Mooie bijkomstigheid is dat we, nu we op Het Molenwater bezig zijn met de ontwikkeling en implementatie van het taalportfolio van Bureau ICE, ook Op SCHRIFT hierin in kunnen passen. We zijn nu bezig met de ontwikkeling van het onderdeel Schrijven en daarbij worden oefeningen uit Op SCHRIFT deels als uitgangspunt gebruikt voor het ontwerpen van portfolio-opdrachten op A2- en B1-niveau.

Kortom, Op SCHRIFT geeft Het Molenwater genoeg stof tot schrijven...

Bianca van Overveld

*De auteur is docente Nt2 van
Het Molenwater in Middelburg*

INTERACTIEF WERKEN AAN SPELLINGVAARDIGHEID BINNEN FUNCTIONELE SCHRIJFOPDRACHTEN

VERSCHIL SCHRIJFTAAAL EN GESCHREVEN SPREEKTAAL

Laat leerlingen allemaal eenzelfde tekstje fonetisch opschrijven. Bekijk en bespreek de verschillen met elkaar. Laat leerlingen op deze manier ontdekken waarom er regels zijn voor schrijftaal en geef ze inzicht in wat geschreven spreektaal is. Bron: H. Bonset (2007). ONDERWIJS IN SPELLING EN INTERPUNCTIE IN DE ONDERBOUW. Stand van zaken en mogelijkheden tot verbetering.

Enschede: SLO, p. 18.

VAN OEFENING NAAR EIGEN TEKSTEN

Laat leerlingen in de brugklas een Diploma A halen voor spelling en interpunctie. Zij kunnen hiervoor eerst oefeningen maken. Maken zij vervolgens in eigen schrijfwerk te veel fouten, dan gaan zij op voor een herkansing. Zakken zij voor deze herkansing, dan moeten zij wederom oefeningen doen. In de tweede en derde klas kunnen leerlingen vervolgens op dezelfde wijze een Diploma B of C halen. Dit voorbeeld leent zich bij uitstek voor een gedifferentieerde aanpak. Niet alle leerlingen hoeven een herkansing te doen en leerlingen oefenen verschillende onderdelen van spelling en interpunctie.

Gebaseerd op: J. Steenbakker (2005). NEDERLANDS ANDERS. Een andere aanpak van lessen Nederlands in de onderbouw vo. Enschede: SLO.

ONTBREKEN VAN REGELS OF HET NIET TOEPASSEN VAN REGELS?

Laat leerlingen uit een tekst die zij zelf schreven voor bijvoorbeeld een zaakvak, een x aantal fouten markeren en verbeteren. Kunnen zij dit goed, dan mag je aannemen dat zij de regels voor spelling en interpunctie beheersen maar moeite hebben met het toepassen ervan. Kunnen zij dit niet goed, dan is extra uitleg, herhaling en oefening van de regels op zijn plaats. Ook hier is gedifferentieerd werken heel goed mogelijk. De docent kan op basis van de opdracht verschillende groepen leerlingen samenstellen die zich elk gaan bekwaamen in dat onderdeel of die onderdelen van de spelling en interpunctie waarmee zij moeite hebben. De docent kan afwisselend aan verschillende groepen instructie en feedback geven.

Gebaseerd op: H. Bonset (2007). ONDERWIJS IN SPELLING EN INTERPUNCTIE IN DE ONDERBOUW. Stand van zaken en mogelijkheden tot verbetering. Enschede: SLO, p. 31.